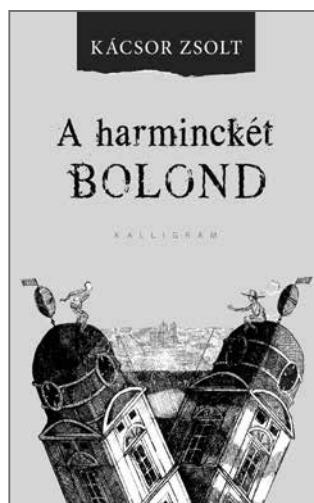

Móré Tünde

A hiányzó órák legendája

Kácsor Zsolt új regénye, *A harminckét bolond*, három generáción átívelő eseményeket tárgyal. A II. világháború az egyik meghatározó időszak a szövegben (a másik természetesen a Kádár-korszak), és elsősorban apákról szól: ennyiben tipikus aparegénynek is mondható.

A családregegy ebben az esetben laza kereteket jelent, mivel a három elbeszélő által megosztott események a család szétforgácsolódásához, kitörléséhez járulnak hozzá.

Ezt a törekvést nem titkolja ifj. Mazurka Flórián, a kései utód, aki sosem látott nagyapja után kapta nevét. A legifjabb Mazurka a háborúk, a szocialista diktatúra és disszidálás révén szétszakadt családi örökséggel terheltén érkezik Marseille-be nagybátyjához.

Az első egység meghatározó tapasztalata az eddig csak családi legendákból ismert rokon életének idegensége, az áthidalhatatlannak tűnő szakadék a disszidens nagybácsi és Flórián között. Ez az idegenségtapasztalat id. Mazurka Flóriánnál (és közvetetten fiainál, Sándornál és Péternél) a háború – mégpedig annak egyik leginkább esélytelen küzdelme, a 2. magyar hadsereg megsemmisítő vereségét eredményező hadművelet a Don-kanyarban – idején alakul ki.

Mindhárom fejezetben a Mazurkák ismétlődő élménye az, hogy olyan helyzet-

ben találják magukat, amelyet nem keresnek, viszont kénytelenek alkalmazkodni az alaposan megváltozott körülményekhez. A regény ezt az idősíkokat változtató, töredezett, nem lineáris szerkezetben tárja olvasói elé, hogy így az 1980-as évek végén induló események közben bővüljön apró részletekkel a múltbeli események mozaikja.

A családtagok történeteiben inkább a szabadulás szándéka jelenti a közös pontot, annak ellenére, hogy a szituációk cseppet sem hasonlítanak egymásra. A Mazurka család tagjainál a szabadulás vágya mellett meghatározó az a törekvés, hogy feljebb lépjenek a társadalomban. Ez legnyilvánvalóbban a 'proli', nem polgári származás makacs és következetes tagadásában mutatkozik meg. Ennek érdekében mindannyian képesek arra, hogy mindent hátrahagyva teljesen új identitást alakítsanak ki maguknak. Erre kiváló példa Pierre bácsi sorsa, aki még arra is kísérletet tesz, hogy a nemzeti identitását is lecserélje magyarról franciára.

Narratív szempontból az első egység (Pierre bácsi könyve) vállalja a legnagyobb feladatot: ifj. Mazurka Flórián vallomása ugyanis egy emlékirat részeként születik meg; erre itt-ott olvashatunk utalásokat. Ebben az egységben az alfejezetek között jelentős időbeli ugrások is vannak, amik Flórián megszakított családtapasztalatát is érzékeltetik az olvasóval (az 1989-1990 körü-

li időszakot követően legközelebb 2014-ben bukkan fel a narrátor életében a családja, egészen pontosan nagybátyja, Pierre). Ezzel ellentétben a regény utolsó harmada (Flóri könyve, Anyánk könyve) a lineáris történetmondást részesíti előnyben. A fejezet-címekben szereplő 'könyv' szó is utal arra, hogy alternatív történetekről, néhol egyenesen alternatív történelmekről is szó van (Isabelle néni 1789-ig visszavezetett családi eredettörténete képez hatásos ellenpontot Mazurkáék származásával).

A családtörténetek legendává alakulását már Flórián is érzékelteti, elsősorban részeges apja megbízhatatlanságát hangsúlyozva; bár hasonlóra utal a kicsinyítő tükörként is értelmezhető filmforgatókönyv terve is. Ez a tendencia erősödik a másik két fejezetben; itt a narrációba is bekerülnek olyan elemek, amelyek a mesemondás felé tájoltják az elbeszélést (például szó szerint ismétlődő események, állati segítőtársak, a 32-es szám ismétlődése). Erre további példa a titokzatos családi örökség - a három aranyóra - sorsa, amelyek bűvópatakként bukkannak fel újra és újra az eseményekben. Az órákat idősebb Mazurka szerezte az orosz fronton, és a Mazurkák szinte mágikus hatalmat tulajdonítanak nekik. „Ha azok a szemét ruszlik negyvenötben nem fosztják ki a családunkat, nem rabolják el tőlünk azokat az Ulysse Nardin aranyórákat, amiket az édesapám a saját vére árán szerzett a Don-kanyarban, akkor most mi is gazdagok lennénk, és a kedves öcsém azzal a híres francia szállodájával kinyalhatná a seggemet.”

Mazurka Flórián emlékirata az első fejezetben egy többszörös átírást, újraírást közvetítő szöveg. Ezek egy része tudatos alkotói stratégia a narrátor részéről, lévén a visszaemlékezés korántsem cél nélküli. Más része viszont a családi történetek hagyományozódásának természetes velejárója: a szelektív emlékezet vagy a szándékos elhallgatás alakítja ki a gyermekekre hagyományozott narratívákat. A család férfitagjai azonban nem minden esetben képesek arra, hogy koherens módon adják tovább története-

iket: Pierre, Sándor, a Flóriánok nemegyszer csak elhebegni tudják, amit mondani akarnak, vagy összevissza beszélnek – legalábbis környezetük szerint. A mesés, néhol mágikusba hajló narráció és a narrátorok számára természetes csodás elemek vagy gondolatok ugyanis a külvilág számára a pszichózis valamilyen formájára szolgálnak egyértelmű bizonyítékkal.

A legidősebb Mazurka szempontjából ábrázolt hadszíntéri események a mikrospektíva révén mutatják be a kisembert, aki „azon kapta magát, hogy nem érti, hogy mit keres itt, majdnem kétezer kilométerre hazulról.” A már említett meseszerű elbeszéléselemeken túl a szövegben érzékletesen jelenik meg az egyre nagyobb hideg, és az, hogy az információhiány ellenére egyre biztosabbak abban a könnyűhadtest tagjai, hogy a vágóhídra küldött állatok szerepét töltik be a Don-kanyarban („Ő október óta egyszer sem nevetett.”).

A Mazurka család esetében három generáció óta halmozódó leplezésről és gondosan irányított felfedésről beszélhetünk: minden esetben a férfiak állnak ezek közepontjában. A nők ugyanis leginkább egy ideig szenvedő, majd menekülési útvonalat kereső mellékszereplők a történetben. Ezzel a lépésükkel a nők elsősorban anyaként vallanak kudarcot, és tulajdonképpen véglegesen kitörlődnek a családi emlékezetből.

Ezeket a törléseket maga ifjabb Flórián is gyakorolja: életéből csupán azokat az időszakokat ismerjük meg, amelyekben relevánssá válik családja és a hozzájuk kapcsolódó történetek. Így mindössze sejtéseink lehetnek az ok-okozati viszonyokról. A Flórián által kialakított történet ugyanis nem arra szolgál elsősorban, hogy saját magát helyezze el az ágas-bogas családi események között, hanem épp ellenkezőleg: azzal, hogy hozzáférhetővé teszi saját olvasatát, kírja a családját az életéből.

A félig-meddig naplószerű visszaemlékezés azonban nem egyenletes a regényben. Néhol épp a narrátor saját története az, ami nem tud átlépni a sztereotípiákon: így a

nagynéni iránt érzett beteljesületlen szexuális vágy ugyanúgy kiszámítható elem, mint a hirtelen leleplezett viszony vagy a terhes szobalány.

A harminckét bolond családtörténete egy szövevényes labirintusba kalauzolja az olvasót, ahol minden egyes családtag kialakította a saját, egyedi viszonyulását az általa

tapasztaltakhoz és hallottakhoz. A történetek átírása ugyanúgy sikertelen taktikának bizonyul, mint elhallgatásuk vagy teljes tagadásuk; a családi hagyomány végső soron nem kerülhető meg a szereplők életében.

(Kácsor Zsolt: *A harminckét bolond*, Kalligram, 2017.)

Kolozsi Orsolya *Egy nagy de*

Vida Gábor, a marosvásárhelyi Látó szerkesztője jó ideje, nagyon erős kötetekkel van jelen a kortárs irodalomban, de mostanáig nem igazán tudott megjelenni az ún. „fősdorban” (annak ellenére sem, hogy nagyon régóta a *Magvető* a kiadója). Már a *Fakusz három magányosságával* (2005) bizonyított, azóta több szövege jelent meg, de az első igazi, erőteljes sikert 2018-as, a Libri-díj várományosai közé is bekerülő regényével, az *Egy dadogás történetével* aratta. A kötet gyönyörű borítót kapott, egy fölülről fotózott fenyőerdő mély zöldje adja meg az alaphangulatot az olvasáshoz. Az erdő egyébként a szöveg egyik központi motívuma, a nyugalom, a természet, a „legjobb pszichiáter”; a gyerekkori kalandok, a futások színhelye, de elsősorban az otthonosság, a magunkra

találás élménye. A regény elbeszélője már kisgyermekként, és innentől kezdve egész életében az erdőben találja meg azt a helyet, ahol jól érzi magát, ahová kivonulhat, elmenekülhet a valóságból, ahol csönd van, maga lehet. „Jó volt hát az erdő, megóvta az álmaimat egy olyan közegetől, amelyben a pénzszerezésen kívül semminek nincs értelme...” Szimbolikusan az erdő lehet a „nagy, sötétlő erdő” is, melybe az emberélet útjának, vagy ez esetben a szépiprói pályájának felén juthat az ember. De akár az az erdő is, ahová az író kerül, ahol szünet nélkül bolyong, miközben egy úgynevezett nagyregényen dolgozik. Az erdő a szöveg metaforája ebben az esetben, mely elágazásokkal, újabb és újabb ösvényekkel van tele, s melyben nem csak az olvasó, hanem az író is gyakran eltéved.